

BÁCSKAIK A MAGYAR SZÍNJÁTSZÁSÉRT

BRINDZA KÁROLY

A Vajdasági Levéltárban őrzik az egykori Bács-Bodrog, Torontál és Szerém megyék megmaradt iratállagait. Olyan értékes okmánygyűjtemény ez, melynek áttekintése nélkül hiteles forrásanyaghoz jutni, komoly településtörténeti monográfiákat írni szinte lehetetlen, legalábbis ez igen nehéz vállalkozás lenne. Persze a kutató bármennyire is behatárolja vizsgálódásának tárgyát, hiába kívánja leszűkíteni egy-egy témára vagy helysége vagy régiókra, óhatatlanul kapcsolatba kerül olyan érdekes és izgalmas forrásanyagokkal, amelyek közvetve vagy közvetlenül más régiók politikai, gazdasági vagy kulturális múltjával, kultúrtörténetével is foglalkoznak.

A szóban forgó okmányok között kutatva e sorok írója is számos olyan iratot fénymásoltatott, amelyek nem tartoztak témájához. Ilyen „mellékes” forrásanyagot, adalékot képeznek egyebek között a magyarországi színháztörténettel kapcsolatos Bács megyei iratok is, amelyekről most megemlékezünk. A szóban forgó forrásanyag nem a honi színjátszás kezdetéről, hanem a színházépületek, az első „kőszínházak” társadalmi összefogással történő megépítéséről, illetve a megépítéshez szükséges anyagiak előteremtéséről tudósít.

Az első állandó magyar színház (kőszínház) 1821-ben Kolozsvárott, két évvel később Miskolcon, 1831-ben pedig Balatonfüreden épült fel. A Pesti Magyar Nemzeti Theatrum épületének átadására 1837-ben került sor. Figyelemre méltó, hogy német nyelvű színházak már fél évszázaddal korábban is álltak és működtek Magyarországon. Ez mindenképpen az ott élő nagy lélekszámú németiség fejlettebb polgárosodásával, színházigényével magyarázható.

A magyar nyelvű színjátszást természetesen nem a „kőszínházak” megépítésétől számítják. Az ilyen színházak építésére az eladdig vándorszínházként működő együttesek fejlődése, a magyar lakosság körében a reformkor beköszöntése idején szintén felgyorsuló polgárosodás, a polgárok ilyen irányú kultúrigényeinek kielégítése végett került sor. Mivel az állam segítségére nemigen számíthattak, támogatásért a megyei közigazgatás útján, a járások és

községek, elsősorban az itt élő nagybirtokosokhoz és más „boldogabb sorsu lakosokhoz” fordultak . . .

Az első, a felvetett kérdéssel kapcsolatos, itt bemutatásra kerülő iratunk, Latinovits Sándor alszolgabíró Topolyáról küldött jelentése többek között a következőket tartalmazza: „Tettes N. Vármegyének költt meghagyássa szerint Pesth Városában fel-állítandó Nemzeti Theatrum Elősegélése Tárgyában eljárulvan, és az érdemeseb és birtokosabb Községeket az Földes Uraságokon kívül meg-híván, és kérvén minden ki-telhető segedelemnek nyújtására felserkentettem, mely Tárgyra 5 ftokat – Xkat s az ide mellékelt jegyzés szerint bé-szedvén – a Tettes N. Vármegyének alázatosan béhozom. Költt Topolán 10^a Martii 819. – Latinovits Sándor All Szolga Bíró.”

A következő irat, Mészáros Dániel Becséről küldött jelentése így szól: „Tekintetes Nemes Vármegye múltt Esztendei Szent András havának 15^{ik} napján tartatott Köz Gyűlés Jegyző Könyvének 3277 szám alatt hozatott Kegyes végzésének következtésében *alázatosan jelentjük*: hogy Szabad Királyi-Pest Városában fel állítandó Nemzeti Teátrum, és Játszó Társaságnak elő segítése mind Járásombeli Földes Uraságoknak, mind pediglen Tisza Melléki Coronális Districtust meg hívtuk ugyan, de azoktul semmi segedelmet nem nyertünk. A Helységektől pedig úgymint:

Temerin	4 f.
Obecse	5 f.
Jarek	2 f.
Turin	2 f.
Sz-Tamás	5 f.
Földvár	2 f.

öszveségessen bé szedetett 20 forintokat ide alázatosan rekesztjük. Költ O-Becsén 1819^{ik} Esztendei Bőjt más havának 25^{ik} napján.

Mészáros Dániel főszolgabíró
Szent-Iványi János Eskütt”

Feltehetően Bács és Bodrog törvényesen egyesült vármegyék más helységeiből is érkeztek pénzbeli adományok a főváros első közház felépítésének segítésére.

Az 1831-ben felépített Balaton Füredi Nemzeti Játékszín gyarapítására indított adománygyűjtés bővebb adatokat tartalmaz. Elsősorban itt van az adományozók és adományaik listája. A lista két részből áll. Az első részben felsorolt 30 telecskai járásbeli intézmény, illetve személy adománya, ami összesen 101 forintra rúg. Íme az irat szövege:

Fel=Jegyzése

Azon Nemes Uraknak, s boldogabb sorsu Lakosoknak, nem különben községeknek Nevei, kik a Füreden felállított Nemzeti Játékszín gyarapítására a Teletskai Járásban adakoztak; úgy mint:

szám	NEVEK	pengő pénzben fr. kr.
1.	Bajszai Vojnits Jakabb fő Hadnagy	15
2.	Bajszai Vojnits András	10
3.	Bajszai Vojnits Antal	5
4.	Bajszai Vojnits Barnabás all. sz. Bíró	5
5.	Bajszai öregebb Vojnits Máthé	10
6.	Ferenczy György Bajszai Plébános	1
7.	Polákovits János Hegyesi Jegyző	2
8.	Kintsei József Hegyesi Plébános	9
9.	Skultéty József Szeghegyi Lelkipásztor	1
10.	Scultéty János Új Verbászi ágostai Vallású Prédikátor	2
11.	Új Verbász Helysége	3
12.	Ó Verbász Helysége	3
13.	Kutzora Helysége	3
14.	Deágaró Gáspár Kir. Kints. Ispány	1
15.	Kula Mező Várossa	4
16.	Cservenkai Község	3
17.	Topolya Mező Várossa	3
18.	Topolyai Plébánia Adminisztrátora Csáby Ferentz	2
19.	Csantavér Helysége	2
20.	Csantavéri Plébános Loósz Balázs	1
21.	Szabadkai Plébános Czorda Albert	2
22.	Bajmok Helysége	2
23.	Pacsér Helysége	2
24.	Omorovicza Helysége	5
25.	Omoroviczai Jegyző Márffy Sándor	1
26.	Omoroviczai Uradalmi Ispány Nagy József	1
27.	Széki Pál Omoroviczai Refornátus Pap	1
28.	Kötő Pál Eskütt omoroviczai helysége	1
29.	Bajszai Vojnits Menyhárd	5
30.	Bottlik Mártony All Sz. Bíró	2

öszvessen

101 f.

1832. október havában Markos Pál táblabíró egy másik, az iratok között itt nem található, listán gyűjtött adományok összegét részletezi:

	f.	kr.
Zákó György Úr	25	–
Zákó Istvány	7.	30
Piloszánovits Antal Baján	50.	–
Markos Pál	12.	30
Odry Josef	12.	30
Piloszánovits Antal Füreden	25.	
Vojnits Istvány	25.	
Ismét Markos Pál	12.	30
<hr/>		
összessen	170 f.	

Markos Pál Tábla Bíró

Gákova helység 5 forintot ajánlott fel a füredi kőszínház javára, jelenti Zintula János főszolgabíró és Sándor György esküdt Bajáról „1833 Szent Ivány Havának 8. napján”.

Volarits János főszolgabíró a Tiszai Járásból 1833. június 5-én arról számol be, hogy ez ideig 36 forintot sikerült összegyűjtenie a füredi kőszínház javára, a következő személyektől:

Gróf Szétsényi Károly Úr	10. f.
Tettes Gregus Tamás Úr	10. f.
[. . .] Jegyző Joszity Úr	4. f.
Martonyos községe	2. f.
Okanizsa ”	4. f.
Horváth Istvány	1. f.
Szentai községe	5. f.
<hr/>	
összessen	36. f.

A jelzett időrendi sorrendet mellőzve a végén közöljük Kisfaludi Kisfaludy Sándor neves magyar írónak, mint a Füredi Kőszínház Zala vármegye által kinevezett kormányzójának egy korábbi, 1831. július 20-án keltezett nyilatkozatát (a felvett pénzekekről szóló elismervényt, azaz nyugtát).

NYUGLEVÉL

Alulírott ezzel megismerem, hogy azon segedelem pénznek fejébe, melyet T. N. Bács vármegye hazafiúi indulatjából, a Balaton Füredi magyar nemzeti Játékszínre össze gyűjtött, tekintetes Horváth Péter Úrtól 250, az az két száz ötven forintokat vettem fel váltó cédulákban. Kérem tekintetes Markos Táblabíró Urat arra, hogy ezen feljebb írott Summa pénzt, ezen Nyuglevelemnek általadása után Tek. Horváth Péter Úrnak kifizetni méltóztassék.

Költ Balaton Füreden Július 20-kán 1831.

Kisfaludi Kisfaludy Sándor

Ezen Nemzeti Intézetnek T. N. Zala

Vármegye által kinevezett kormányzója

A gyűjtést valószínűleg az egész országra kiterjesztették, s ez – amint az Bács megye töredékes adataiból is kitűnik – nem volt eredménytelen. Országos ügyek, országos összefogás. A hon helységei és a „boldogabb sorsú embereinek” adakozási kedvéhez, az úgyszeretet mellett, hozzájárult az ünnepelt író neve, azé az íróé, aki fáradságot nem ismerő, céltudatos tevékenységet fejtett ki a Balaton Füredi Nemzeti Játékszín megépítése érdekében.

Nyuglevél

Alulírott ezzel megismerem, hogy azon segedelem pénznek fejébe, melyet T. N. Bács Vármegye hazafiúi indulatjából, a Balaton Füredi magyar nemzeti Játékszínre össze gyűjtött, tekintetes Horváth Péter Úrtól 250, az az két száz ötven forintokat vettem fel váltó cédulákban. — Kérem tekintetes Markos Táblabíró Urat arra, hogy ezen feljebb írott Summa pénzt, ezen Nyuglevelemnek általadása után, Tek. Horváth Péter Úrnak kifizetni méltóztassék.
Költ Balaton Füreden Július 20-kán 1831

Ar. 250 f. N. W.

Kisfaludi Kisfaludy Sándor
Ezen Nemzeti Intézetnek T. N. Zala Vármegye által kinevezett Kormányzója